

Forsknings- och utvecklingsenheten

Psykiatri och habilitering

FoU-PM 2/2020

Elevers delaktighet vid rådgivning

En utvärdering gjord av Skånes kompetenscentrum
för elever med dyslexi och dyskalkyli

Verksamhet:	Barn- och ungdomshabiliteringen Psykiatri och habilitering, Region Skåne
Enhet:	Skånes kompetenscentrum för elever med dyslexi och dyskalkyli (SKED)
Projektansvarig chef:	Cecilia Sjöbeck
Projektets medarbetare:	Sara Ljungberg, logoped Sara.ljungberg@skane.se Cecilia Sjöbeck, specialpedagog Cecilia.sjobeck@skane.se
Stöd vid FoU-enheten:	Stine Thorsted, fil dr, forsknings- och utvecklingsledare kirstine.thorsted@skane.se
Projekttitel:	Utvärdering av elevens delaktighet på SKED
Syfte:	Syftet är att undersöka hur elever upplever sin delaktighet vid SKED:s rådgivning och om deras metakognition höjs genom kontakten med SKED.
Metod:	Studien bygger på frågeformulär som delats ut till elever efter avslutat möte.
Output:	Studien visar att eleverna skattar sin delaktighet på mötet högt. De menar också själva att de har praktisk nytta av vad de fått veta på mötet.
Utgivning:	Februari 2020

1. Bakgrund

SKED:s uppdrag är att sprida kunskap om dyslexi och dyskalkyli. SKED samverkar med både vårdnadshavare och skola för att skapa fungerande rutiner och skapa god pedagogik för barn och ungdomar med dyslexi och dyskalkyli. Upptagningsområdet är hela Skåne och målgruppen är elever inom grundskola och gymnasium med dyslexi och dyskalkyli. På SKED finns ett tvärprofessionellt team där specialpedagog, logoped, psykolog och administratör ingår. Det finns möjlighet att få rådgivande samtal kring enskilda elever. Då träffas elev, familj och skola och SKED:s personalfungerar som ett bollplank i diskussionerna. Syftet med rådgivningar är att eleven ska få ökad kunskap om sin diagnos och få ökad metakognition¹ och därmed bli mer delaktig i sin lärandeprocess.

Rådgivningar på SKED tar sin utgångspunkt i ett salutogent och personcentrerat perspektiv. Ett personcentrerat arbetssätt handlar om att se och involvera den enskilda individen och att anpassa vården efter dennes behov, resurser och förutsättningar (SKL, 2018). SKED har eleven i fokus och utgår därmed från Barnkonventionen² är svensk lag från 1 januari 2020. Lagen trycker bland annat på barns rätt att få komma till tals och bli lyssnade på i frågor som rör dem.

Många elever med dyslexi och dyskalkyli som har svårt att tillgodogöra sig undervisningen får en negativ självbild, och riskerar att hamna i psykisk ohälsa (Burden, 2005). Det är viktigt att vara uppmärksam på detta, förändra och helst av allt förebygga innan det sker. Rådgivningen ska skapa förutsättningar för eleven att hitta de fungerande strategierna runt sina svårigheter. En framgångsfaktor är att ha god kunskap om sin diagnos (McNulty, 2003). Ökad metakognition kan stärka självförtroendet och synen på sig själv som en kompetent person trots funktionsnedsättningen (Eriksson Gustavsson, 2002). För att vara delaktig i diskussioner kring insatser behöver eleverna ha kunskap om diagnosen, hur diagnosen försvårar för dem i inläringen men också vad de har som styrkor och fungerande strategier.

¹ Att bli medveten om sitt eget tänkande och sina egna förmågor kallas också metakognition (Nationalencyklopedin, uppslagsord "metakognition").

² Riksdagen har även beslutat att barnkonventionen blir svensk lag från 1 januari 2020.

Rådgivningarna går till på det viset att SKED begär in underlag från gjorda utredningar. På grundval av dessa presenteras elevens utmaningar och styrkor för eleven och för nätverket. Det används olika former för visuella stöd och uppställningar för att göra materialet tillgängligt och för att möjliggöra att alla på mötet ska känna sig delaktiga. Elevens styrkor betonas och tilltalet riktas till eleven. Dagordningen tas fram under mötet i samarbete med elev och övriga mötesdeltagare. Mötena inleds ofta med att gå igenom elevens styrkor. Erfarenheten är att eleverna stärks på detta vis och att de därefter med självförtroendet i behåll kan prata om det som försvårar för dem. De beslut som tas på rådgivningen följs sedan upp av SKED vid behov. Uppföljningen kan göras på ett möte, genom telefonkontakt eller möte via videolänk.

SKED gör också enstaka utredningar. Återkopplingen efter dessa utredningar blir en form av rådgivande samtal där syftet också är att höja elevens metakognition.

Eftersom personcentrering och elevens delaktighet är en så central del av enhetens rådgivningar anses det som relevant att undersöka elevernas upplevelse av rådgivningen och om eleverna känner sig delaktiga i mötena.

2. Syfte

Syftet är att undersöka elevens upplevelse av sin delaktighet på rådgivningar på SKED och om eleven har lärt sig något om sin diagnos, om sina styrkor och svårigheter och om hur diagnosen påverkar lärsituationer.

3. Metod

Metoden är beskrivande och bygger på en enkätundersökning. Formuläret som användes (Bilaga 1) omfattade sex flervalsfrågor och en öppen fråga.

Undersökningen pågick från februari 2019 till och med oktober 2019. Formuläret delades ut till elever som deltagit i rådgivning eller återkoppling av utredningsresultat under denna period. Det tydliggjordes att deltagande i studien var frivilligt och att svaren behandlades anonymt. Ifyllt formulär kunde lämnas i en brevlåda i väntrummet eller skickas till forsknings- och utvecklingsledare på FoU-enheten.

Deltagarna i studien var mellan 11 och 16 år. Samtliga svarande hade diagnosen dyslexi.

30 enkäter med bifogat informationsbrev delades ut och 21 formulär besvarades. Svarsfrekvensen är därmed 70 procent.

4. Resultat och diskussion

De inkomna svaren sammanställdes i form av en tabell. Frågor och svar ses i tabellen:

Tabell 1. Utvärdering av möte på SKED

	Nej	Ja lite	Ja mycket	Ej svar
1. Lärde du dig något om hur din diagnos kan påverka ditt lärande?	0	14	7	0
2. Vet du efter mötet mer om vad du har lätt för?	0	13	8	0
3. Vet du efter mötet mer om vad du har svårt för?	1	7	12	1
4. Var det lätt att förstå vad vi pratade om?	0	11	10	0
5. Du har rätt att säga vad du tycker. Kunde du säga vad du ville på mötet?	0	2	19	0
6. Kommer du ha nytta av det du lärde dig på mötet?	0	10	9	2

N=21

Resultaten visar att rådgivningen på SKED ger eleverna mer kunskap om sin diagnos och de individuella styrkor och utmaningar som föreligger. Ingen av de svarande har upplevt att det var svårt att förstå vad som sades på mötet. Alla har upplevt att de har kommit till tals och fått säga vad de tyckte. De allra flesta tyckte dessutom att de kom mycket väl till tals. Alla svarade även att de hade nytta av den kunskap de fick på mötet.

Alla svarande upplevde att de fick lära sig mer både om sådant de hade lätt för och sådant de hade svårt för. En har svarat att hen inte lärde sig mer om sådant denne hade svårt för. Svaren visar att eleverna upplevde att de fick lära sig något mindre om det de har lätt för än det de har svårt för. En möjlig förklaring kan vara att eleverna redan har en känsla för vad de har lätt för. En annan förklaring kan vara att eleverna länge haft fokus på sina svårigheter och av den anledningen även nu tar till sig mer av det de har svårt för än det de har lätt för.

90 procent av eleverna upplevde att de kom mycket väl till tals. Två elever har svarat att de kom till tals till viss del under mötet. Eventuellt kan dessa elever deltagit i återkopplingssamtal efter utredningar på SKED. I dessa samtal blir det något mindre fokus på vad elev och familj tycker då logoped och psykolog lägger mer tid på att förklara utredningsresultaten.

Enstaka personer svarade på den öppna frågan om hur mötet kunde förbättrats. En önskade att SKED satte mer press på skolan. En annan önskade mer tilltalande miljö för medföljande yngre syskon. Övriga kommentarer speglade att eleverna var nöjda och att delaktigheten var god. Önskemålet att "sätta press på skolan" gällande insatser och anpassningar kan inte tillgodoses då det ligger utanför SKED:s uppdrag. Kunskapen från rådgivningarna ger möjlighet att sätta in mer individualiserade anpassningar i skolorna, med SKED kan inte kontrollera eller utvärdera hur väl skolorna tar till sig kunskapen.

Sammanfattningsvis framkommer det att elevernas delaktighet på rådgivningarna är god. Rådgivningarna lever därmed upp till intentionerna i barnkonventionen. Studien visar även att eleverna upplever att de har nytta av kontakten och att de får förutsättningar för att hitta fungerande strategier och öka sin metakognition. Detta kan i sin tur öka förutsättningarna för förbättrad psykisk hälsa.

5. Implementering

SKED kommer framöver erbjuda rådgivningar med möjlighet till ytterligare fördjupade samtal kring diagnos för eleven. Dessa samtal skulle kunna utgå från elevens egna frågor för att verkligen ringa in det som hen själv undrar över.

BILAGA 1: Utvärdering av rådgivningsmöte om dyslexi

Du har deltagit i ett möte på SKED för att få veta mer om dig och ditt lärande. Nu vill vi veta vad du tyckte om detta. Ringa in det alternativ som stämmer bäst.

1. Lärde du dig något om hur dyslexi kan påverka ditt lärande?

 NEJ JA LITE JA MYCKET

2. Vet du efter mötet mer om vad du har lätt för?

 NEJ JA LITE JA MYCKET

3. Vet du efter mötet mer om vad du har svårt för?

 NEJ JA LITE JA MYCKET

4. Var det lätt att förstå det vi pratade om?

 NEJ JA LITE JA MYCKET

5. Du har rätt att säga vad du tycker. Kunde du säga vad du ville på mötet?

 NEJ JA LITE JA MYCKET

6. Kommer du att ha nytta av det du lärde dig på mötet?

 NEJ JA LITE JA MYCKET

7. Vet du efter mötet hur du kan göra för att hantera situationer där det finns mycket att läsa?

 NEJ JA LITE JA MYCKET

8. Vet du efter mötet hur du kan göra för att hantera situationer där det finns mycket att skriva?

 NEJ JA LITE JA MYCKET

8. Har du förslag på hur mötet kan bli bättre?

Tack för dina svar!

Referenser

Burden, R. (2005). *Dyslexia and Self-Concept: the search for a dyslectic identity*. London: Whurr.

Eriksson Gustavsson, A-L. (2002). *Att hantera läskrav i arbetet. Om industriarbetare med läs- och skrivsvårigheter*. Linköpings universitet, Institutionen för beteendevetenskap. Akademisk avhandling.

McNulty, M.A. (2003). Dyslexia and the life course. *Journal of Learning Disabilities*, 36, 363-381.

SKL (2018). *Personcentrerad vård i Sverige*